

lágát igyekszik megrajzolni. Vitustáncos leány; egy fáradt, agonizáló dzsentrí-sarj; hadifogoly szétdőlt családi fészke romjai fölött; felszarvazott agg adókuli; erős, diadalmas zsidó család és egy rugékony, egészséges mérnök, az „új lakó”, — ezek szendergik életüket a regényben.

Ha leteszed a könyvet, nincsen semmi élményed. Nem élted át senki életét, mert az alakok nem tudnak szuggesztív módon élni. Ötkrajcáros panorámában voltál s mögötted folyton egy tudákos hang elmélkedett: íme most ezt gondolja iksz, most azt érzi ipszilon. „Andor”-os, álmos élet-hangulat, „Pók Adám”-os megoldás ennek bravurossága nélkül. Vér-szegény, angolkóros cselekvény; s a lélekrajz: álmos reflexiók, sőngájszatos elmélkedések egyhangú szenvedése. Az író nem tud markolni, de igazán bencolni sem: az alakok elszintelenednek keze között és mondatfolyamokba fúlnak. A belső formának megfelelőleg a külső: a nyelv is erőtlen, szintelen; az íróból hiányzik a teremtő erő, az élményszerűség.

Még a korrajzról néhány szót. Ámbátor a zsidó társadalmi élet festegetésével szerencsés területen próbálkozik az író, ez sem sikerül neki. Dilettáns marad itt is, mert nem tud gyökeresen tárgyilagos lenni.

Hogy pedig a rácsablakos ház nem a felvidéki magyar társadalom lelki képe, ennek bizonyosságára a rácsablakos házat bármely percben akár Kamerunba át lehetne helyezni anélkül, hogy a jó kameruniai csak sejtenék is, hogy lakói nem közülök valók.

Egy szót a címhez is. *Rácsablak* azt jelentené magyarul, hogy rácsból van az ablak. Minthogy azonban rácsból nem szokás ablakot csinálni, „rácsablak” szóra sem volt eddig szüksége a magyar nyelvnek. Szokás ellenben ablakot ráccsal látni el; minthogy pedig ilyen ablak csakugyan van a világon, nevet is kapott az együgyű magyar néptől. Elárulhatjuk, hogy Egri Viktor fellépte előtt az immár avult szokás *rácsos* ablaknak nevezgette az ilyen ablakot.

Szarka Géza.

Igaz könyv. Zsolt Béla komáromi származású fiatal költő ezúttal

másodízben lép fel verseskönyvvel. 1915-ben különösebben nem vették észre kötetét, amelyet Babits Mihálynak ajánlott „félénk szeretettel”. Babits hatása meg is látszott a verseseken, bár ezek — Zsolt teletségét sejtetve — inkább tanítványra vallottak, semmint utánzóra. A tanítvány főleg formában tanult mestertől, néha formai furcsálkodásban is; megpróbálta a könnyű dalfomat babitsosan lebegő rínekkel, szonettekét írt a szonetról, kergette az alliterációt („ó béna börtön, bánat berke: tér!”). Mondanivalójában azonban, s főleg annak kimondásában, naturalistább izlést mutatott Babitsnál; inkább Baudelaire „mérészegein” kapott ifjonti hévvel, s azokat írta át valami Szilágyi Gézás nyersséggel. Kötetének egyetlen háborús versében, a *Magános katonában* Rimbaud híres képét másolta, bár valamivel aktívabb előadásban. Egyébként a háborúra nem igen volt visszhangja, s könyvében a fenti katonahalálra is ilyen című vers következett: *Mért jó az ágyon hemperegni délig?* Már első gyűjteményében is meglepett nyelvének gazdagsága és hajlékonysága, valamint az is, hogy eltanult formái máris az egyéniség és sajátos lélek színeiben mutatkoztak. Remélni lehetett, hogy érettebb témák jelentkezésével s némi póz meg divat levetkezése után szívünket is képes lesz megigézni, nemesak fülünket.

Új kötete jóval terjedelmesebb az elsónél s előkelő kiadásban jelent meg (a Genius finom miniatűr-sorozatában). A reklám azoknak ajánlja, „akik a magyar versben a líra szubtilitása mellett a kor lelkiismeretének hangjait keresik”. De az illetékes hozzászólás is nagy méltánylással fordult felé. Egy jeles költőnk szerint Zsolt „egyik legkülönb érték azok közül, kik a háború után jelentkeztek”; s ugyanez a bíráló nagyon kiemeli gazdagságát, „ideges és finom, beteg és túlfűtött, emberi és magyar” voltát.

Bizonyos, hogy az *Igaz könyv* művészileg magas fokon áll, megvan a szuggesztív eredetisége nemesen csak anyagának alakításában, hanem magában költői anyagában is s ez utóbbival nem cáfol rá könyve címére: a költő képét igaznak érezzük a könyvben. Illő tehát, hogy mi is igaz bírálatára törekedjünk.

Nyelvben a nyole év alatt még dúsbábbá lett és főleg biztosabbá: első verseinek némely nyelvi bizonytalankodásai („ötvösözni“, „han-eúros“, „gunyorgón“) nyomtalanul eltűntek; henye szavai jobbára kiszorultak s a kifejezés valóban adekváltá lett a mondanivalóval.

Verseinek felépítésében is nagyot fejlődött, a könnyebb dalformákban általán igen jól komponál, szonettjei és terzinái pedig nemesak hangzatosak, hanem e formák belső hangulata iránt is erős érzéket mutatnak. Ebben némileg ma is Babits-tanítvány, a régínél fejlettebb fokon. A *Szeretlek, nem szeretlek*-ciklus IV. darabjában különben a szonett-rímpárt Babits mintájára végigvezeti a terzinákon is.

Művészi érzékének fejlődésére mintegy kézzelfogható példákat is nyújt újabb köteté, melybe felvett két költeményt első könyvéből, de lényegesen átdolgozva. A módosítások mind helyes tapintatra vallanak. S akad egy harmadik eset is, amikor egyik régi versének néhány sorát most új kompozíció záradékként használja — ismét erős átírással. *Modern litániát* olvastunk régebbi kötetében ezekkel a kezdő- és végsorokkal:

Mária, fehértestű yacht,
Mária, üvegtestű csillár,
Mária, viola parfümös flacon,
Könyörögj értem, szomorú szűz!

Az *Igaz könyvet* ugyanez az invocáció rekeszti be, egy hosszabb kompozíció végére vetve s ilyen új fogalmazásban:

Mária, fehértestű bárka,
Mária, üvegtestű csillár,
Mária, lobogó olajos korsó,
Könyörögj értünk, szomorú szűz.

Látnivaló, hogy a litánia most kevésbé „modern“, de jobb, stílusosabb.

Zsolt új könyve általában nem mindennapi tehetséget nyilatkoztat meg, s ha mesterségbeli magasrendűsége talán inkább csak írók előtt tárul is ki: lendülete és érzésének ereje a versolvasók szélesebb köreit is megnyerheti művészetének. És itt Babits emelkedett felfogását idézem: „A költészet nem csupa mesterség, s az jelentős benne, ami a nemzetnek jelentős, nem ami a céhnek.“

Ebből a szempontból azonban kévéssé ítélem kívánatosnak Zsolt költészetének hódítását. Szerzőnk — úgy látom — maga is szakított a l'art pour l'art elvével, s első könyvének szerelmi kizárólagosságát is mind az egyéni, mind a kollektív élet kérdéseinek sokszólamú felkarolása szorította szűkebb területre. Szavát nagyobb közösségnek szánja s magasabb becsvággyal szeretne dalolni: mint maga mondja: „pacsirtahitekkel baglyok tavaszán“.

Végzeté, hogy semmire oly kévéssé nem küldetett, mint éppen a hit vallására vagy terjesztésére.

A századfordulón dívott nézet a kritikát a „megesinálás“ kérdésének vizsgálatára, tehát valóban a „céhbeliség“ korlátai közé kívánta szorítani, a költő lelkivilágát pedig érinthetetlennek nyilvánította. Való igaz, hogy költői mű ihletanyaga — szolgáltatassa bár nemzetmegvetés, vagy égő hazafiság — nem dönthet művészi értékelésében. De meggyőződésem, hogy jóra való kritikusknak — aki a korabeli költői termést is egy nemzet irodalmának folytonosságában tartozik látni és megérteni — nemesak joga van, hanem kötelessége is hozzászólni a mű érzébeli, erkölcsi és világnézeti alapjához is. A rendi Magyarországon Vörösmarty ki merte mondani — versekről ítélezve —, hogy „ki maga is polgár s igaz becsületes lélekkel nagyobb jogokat törekszik kivíni polgártársai számára, annak nem tanácsos megbántani a nemesi osztályt, — bacsak elvéhez és hitéhez nem tartozik e jogokat alkotmányos úton kívül, erőszakkal szerezhetni meg“. Az új Magyarország verskritikusa sem tartozik talán gyáván elnémulni, ha a nemzettestnek mételety kínál akár számító alacsonytság, akár történelmi érzéketlenség.

Zsolt Béla lelkesége igen sivár képet mutat, s ha etikai averziókon erőt veszünk is, szánalomraméltó. Egyéni vonatkozásokban megdöbbentő példája a gyöbértelenségnek. Gyermekevei helyéről, a történelmünkben drága multú és most például esett Komáromról ilyen képet őrzött meg magában:

Ajtó, ablak, s a szív bezárva,
Vakondok fészek, nyúl kalicka,
Rosszillatú, sötét üreg.

Serdülőkoriának emlékeiből egyetlen-egyet ítél művészi alakításra méltónak: a pubertás gyötrelmes válságát. Életének java munkaidejét pedig így köszönti: „Rámtört a fáradt, aljas férfikor.“ Szerelmi lírájában akad hang minden mozzanatra, kivéve a családi érzést s annak vágyát. A nőhöz máshol nem is próbál asszociációt keresni, mint a szemétdombon: „Phönix, kikeltél a szemétdomból?“, „En ejtlek el kacagva, másnak. És én leszek, ki majd kiseprűz!“, „Istenpalánta vagy ma, kis tanagra. És holnap csorba bábu a szeméten.“ Pásztoróráira pedig (amint Nietzsche óta már divat) állandóan korbáccsal vonul fel, oly természetesen, mint egyéb szeladonok a sétatálcájukkal: „Korbácsot fonjak? Megköszönnéd!“, „Nem félek, mert fehér a bőröd S szíjjam nyomát kéken megőrzöd... Ha tudlak, vígan tönkreverlek!“ Szerelmi bevületének legfőbb fokán — művészileg talán legszebb szonettjében — fantáziája egyenesen a pathológiába esap át: „Avád szeretnék lenni s lányomat A legszebb álmaimban meggyaláznám.“

S efféle futamok között zsoldáros vallomást tesz a könyvnek, melyet evangéliumának és beteg lelkek füves kertéskéjének nevez. Annak tartja vajjon az *Igaz Könyvet* is? Saját művészetéhez való viszonyáról különben — azonfelül, hogy ajkáról a kor tenyerét letépve, pasirtahittel kíván dalolni — még csak egy önjellemzést találtam: „pénzért gajdólok“.

Ilyen eszményekkel és ilyen erkölcsiséggel lehet szólni a nemzet egészéhez is? Zsolt Béla azt hiszi, lehet. A politikát — persze amagáéval szembenállót — mélységesen lenézi és egyik versében a prostitúcióval helyezi egy sorba. Pedig talán a nemzeti öntudat is politika s egész multunkon át a költészetnek is főfő ihletője. Vagy a nártpolitikát veti meg? Hiszen a *Sárkányölő*-ben a radikális napi politika bajnokát éneklí meg, a bujdosók (értsd: „emigránsok“) és gályarabok (értsd: itthon elnyomottak) oltalmazóit és versét Rupert Rezsének ajánlja! S a „tányérsanka, bőrkamásni, gumibot“ is gúnyos csatadalra hasonlja.

Nem szeretnék félreértetni. Meglódult korunk lelki durvaságtól és bárgyúságtól inspirált nyomorult

jelenségeit mélyebben elítélem nem egy Sárkányölőnél, aki talán hamarabb lát bennük politikai tőkét, semmint nemzeti veszedelmet. S vallom, hogy a költőnek igenis joga van leplezetlenül kimondani az emberiesség szavát minden embertelenség ellenében. A magyarság mindig elviselte és jobb fiaiban meg is szívlelte a nemzetkorbácsolást, ha faji szeretetet és nemzetféltést érzett benne.

Zsolt a korbácsot nem rejtegeti, a szeretetet annál inkább.

Hát ki kiált itt, Ady Endre,
Egy harci Jézus Máriát?

Lám: Ady fáklyáján szeretné lánggra lobbantani a magyét. De Ady legféktelenebb átkozódásaiban is ott gyötrődik a „fajából kinőtt magyar“ faji érzése. Egy szép legenda szerint a halódó bűnösnek — mivel egyszer egy pók életét megkímélte — pókfonalat bocsátott alá a mennyei irgalom, hogy azon felemelkedhessék. Ennyit a legkényesebb érzékenység s még az elfogultság sem tagadhat meg Adytól, aki könyörtelenül végigvert a magyar minden hibáján, azon az egyen kívül, hogy magyarnak született.

Zsolt — s ebben tehetségének erős bizonyosságát látom — költői stílusában merőben független Ady modorától. Semmiben sem utánozza az utánozhatatlant. De harci állását szívesen illegeti az Adyéhoz. Magyarországot buzgón azonosítja mindennel, ami veszni tért és veszni méltó. Egyszer hajónak látja, vaksi ronesnak, mely fekete vitorlával vágat a megvadult özönnek, amíg szilánkra szétesik. „Mint bús bitó, úgy áll az árbc.“ „Ki rajta van, mind gályarab.“ Máskor egy csárda rajzát kapjuk igen művészi komponált szonettben:

Európa országútján áll a csárda,
Bgy ezredév korhasztja és cibálja,
Vályogja hull, padlásán gyér a nád,
Körötte temető van és a gyásznap
Befordul, hogy vinkójától elázzék
És majd kirúgja a ház oldalát.

Zsolt elmondta
igazságát és le-
dönteni

És főleg: „a rend földje“ ez a szegény ország, ahol a vers lábujjhegyen jár, mert zsandár fürmed rá: esönd legyen már! — Pedig tud-

tommal pl. Zsolt versei rendre megjelentek egyik radikális napilapunkban, anélkül, hogy bárki is rendőrért kiáltott volna.

Nem tartozom „pandúrhadához a szájas Dunának“, s arról sem feledkezem meg, minő finom ironiával beszélt Péterfy Jenő Gladstone ama cikkéről, melyben Tennyson egyik eposzi hőse ellenében parlamenti aktákkal bizonyítgatja, hogy Angliában ma jobb idő van, mint ötven esztendeje. — „Politikai érveléssel akar érzelmet cáfolni“ — mondja Péterfy. Hanem olvasóm alighanem érzi azt is, hogy Zsolt Béla „érzelmi kritikája“ nem egészen analóg *Locksley Hall* hőséével.

Könyvének egyik helyéből úgy látom, hogy írója a harcúterem is megfordult. Természetesen a katonánál csak gyilkost lát, s rokonszenve a katonaszökevényé. „Nem urakért, nem királyért, se nem plundrás katonáért“ lobog, hanem „szegény magyar-magáért.“ A világ-háborúról ilyen a történelemszemlélete: „S néhány fogatlan Époszt esahol a borzalmas dicsőség koráról, S ezt úgy híviák majd, hogy történelem.“ A háború hőseitől nem sajnálja a vitézi telket, de lelkére köti, hogy ezután maradjon békén, „S ha a harcok dühe ver, Ne pirítsa szegyen, Ne menjen, s ne légyen Keselyűnek eledele!“ S ezt — izlés dolga! — jónak látja — Balassa versformájában tanácsolni. Egyik bírálója külön kiemeli, hogy ez tökéletes stíl-próba, melynek régies verse harciasan felel az új tartalommal. Valóban, harciasan felel. S valóban szép és művészi az archaizáló forma. De szép virága lehet a mérges növénynek is. Zsolt — némi-leg Ady „pacsirtaálcás sirály“-ára emlékeztetőn — így jellemzi egyik versének nőjét: „szíromlárvas bürok“. Ennél igazabban én sem mondhatok az *Igaz könyvről*.

Rédey Tivadar.

Könyvek a gyerekekről és könyvek a gyermekeknek. Újjászületési törekvésünknek nagy eredménye, hogy újra belevitte a köztudatba a nemzeti jövő gondját. Ez célt adott politikáknak, irányt szabott nevelésünknek és, elfoglalva régi helyét irodalmunkban, megindította az erőteljesebb nemzeti közszellem kialakulását. A jelen érdeklődésének is-

mét központjába került a jövő, a szebb holnap, mely csak részben függ ugyan tőle, de amelyen újra minden odaadással dolgozni akar. Mélyére néz a kérdésnek: a felnőtt nemzedéknek kell kitűzni a célokat, megjelölni a körvonalakat, de a megvalósításhoz szükséges lendület, az új erők kivirágzása a most serdülő ifjúságnak és a cseperedő gyermekeknek a lelkében szunnyad. A nemzeti jövő: az ifjúság és a gyermek; minden, ami ennek lelkében nyomot hagy, a jövőt formálja.

Alig van az ifjúsággal foglalkozó írónk között, akinek szeme előtt ne lebegnének e gondolatok. De legerősebben cserkészirodalmunkat hatják át a maguk tiszteletet parancsoló komolyságával. A budapesti kegyesrendi főgimnázium cserkészcsapatának tízéves beszámolójában (*Tíz év. Budapest, 1923. Elet Rt.*) olvasuk: „Nagy dolgot akarunk. Emberrebb, magyarabb, egészségesebb ifjúságot, különb nemzedéket, Istentől, Úr Jézusból élő, hazaépítő igaz magyarságot.“ Tíz év „örömteli fáradozásainak“, a „megtisztulás gondos munkájának“ példát mutató képe ez a könyv, mely a csapat parancsnokának, Sík Sándornak több üde cserkészversét is tartalmazza, s a csapat tízéves küzdelmében — a vági tutaj-expediciótól a németországi és olaszországi táborozásokig — az egész magyar cserkészlet történetét tükrözi.

Nádai Pál munkája, a *Könyv a gyerekekről. Munka, játék, művészet* (Franklin, 1914), a 13 évvel ezelőtti kétkötetes első kiadásnak rövidített lenyomata. A kihagyásoktól eltekintve (melyek sok tekintetben fokozták a mű egységét, tömörségét és megbízhatóságát) a szerző semmit sem változtatott a tartalmon, s ezt, ha megértjük is, joggal sajnáljuk. A világforgulás éveinek tapasztalatai módosították nézőpontunkat; ma sok mindent másképen, talán jobban a mélyére tekintve látunk, mint akkor. Az új idők az erkölcsi nevelés, a jellemképzés, a nemzeti és szociális nevelés problémáinak megoldását sürgetik, s ezekről alig kapunk valamit, vagy ha igen, a régi szempontok szerint. E fogyatékok ellenére is kétségtelen érték az új kiadás, mely a gyermekszobáról, a gyermek játékaikról, a mesélésről, ifjúsági irodalomról, a nagyvárosi életnek a gyermek felkéhez való vi-